

Vrije Universiteit Brussel

Spijbelen, binding en beleid: enkele beschouwingen

Bram Spruyt (bram.spruyt@vub.be)

Sociologie

OnderzoeksgroepTOR (www.vub.ac.be/TOR)

Twee doelen

Vrije
Universiteit
Brussel

- Enkele cijfers en beschouwingen bij het voorkomen en het belang van problematische afwezigheden.
- Een beschouwing rond de vraag: hoe afwezigheden begrijpen en in welke richting moeten we werken?

Ongeoorloofde afwezigheden (Dataloop; Gewoon voltijds SO)

Vrije
Universiteit
Brussel

Schooljaar	Aantal B-codes					
	0	1 tot 4	5 tot 9	10 tot 19	20 tot 29	≥30
2021-2022	48,1%	25,5%	11,2%	8,5%	3,1%	3,6%
2020-2021	59,5%	22,6%	8,3%	5,6%	1,9%	2,0%
2019-2020	61,3%	23,4%	8,1%	4,7%	1,3%	1,3%
2018-2019	52,5%	27,0%	9,9%	6,2%	2,0%	2,3%
2017-2018	56,9%	24,2%	8,9%	5,8%	2,0%	2,3%
2016-2017	58,5%	23,9%	8,4%	5,3%	1,8%	2,1%
2015-2016	58,8%	23,3%	8,6%	5,6%	1,8%	2,0%

B- codes: ongeoorloofde afwezigheid, worden gegeven per halve dag afwezigheid

5 B-codes of meer

Vrije
Universiteit
Brussel

Schooljaar	Aantal B-codes	
	0-4	5 of meer
2021-2022	73,6%	26,4%
2020-2021	82,1%	17,9%
2019-2020	84,7%	15,3%
2018-2019	79,5%	20,5%
2017-2018	81,1%	18,9%
2016-2017	82,4%	17,6%
2015-2016	82,1%	17,9%

Met grote onderliggende verschillen (Gegevens 2021-2022)

Vrije
Universiteit
Brussel

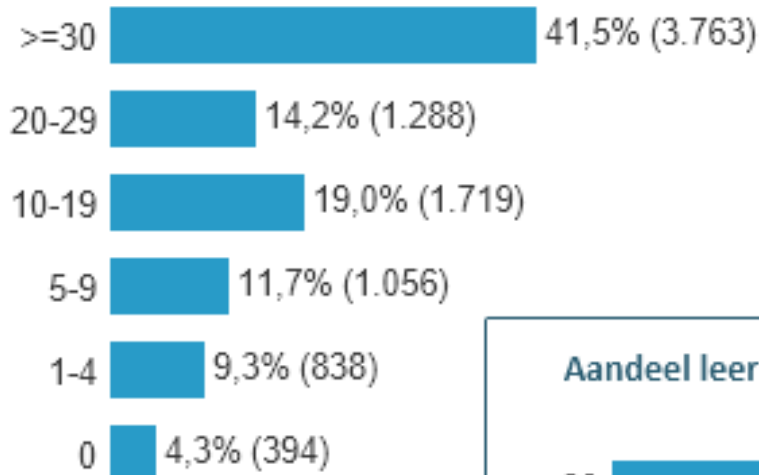
	Minstens 5 B	Minstens 5 B		
Gender			Onderwijsvorm	
Jongen	27,4%		ASO	15,3%
Meisje	25,4%		TSO	28,6%
Thuistaal			BSO	53,6%
Niet NL	47,8%		KSO	37,5%
NL	21,0%		Graad	
Opleiding moeder			3de graad	32,3%
Laagopgeleide M	48,1%		2de graad	26,5%
G Laagopg M.	20,3%		1ste graad	19,1%
Vordering				
Voorsprong	12,5%			
Op leeftijd	18,5%			
Achterstand	48,5%			

Deeltijds onderwijs

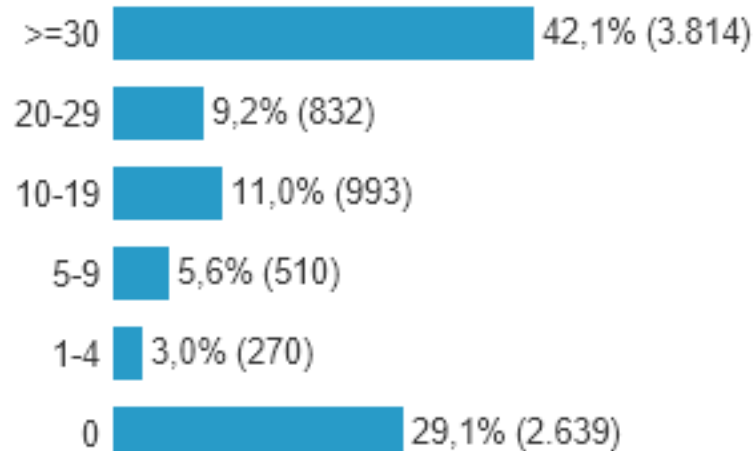
Vrije
Universiteit
Brussel

Aandeel leerlingen naar aantal halve dagen **ongewettigd afwezig**

Aandeel leerlingen naar aantal halve dagen

**afwezig wegens nog geen
werkplek beschikbaar**

Van geregistreerd naar occasioneel spijbelen

Vrije
Universiteit
Brussel

Leerlingen	%	Scholen	%
Nooit	69,9	Min	3,1
1 keer	11,6	Max	58,3
2 keer	5,1	Gemiddelde	27,9
3 keer	2,7	Standaardafwijking	11,0
Meer dan 3 keer	7,7		

- De overgrote meerderheid spijbelt nooit
- Occasioneel spijbelen ontspoot niet altijd
- Duidelijke verschillen tussen scholen, maar in *geen enkele* school wordt nooit gespijgeld.

Kenmerken (occasioneel) spijbelen

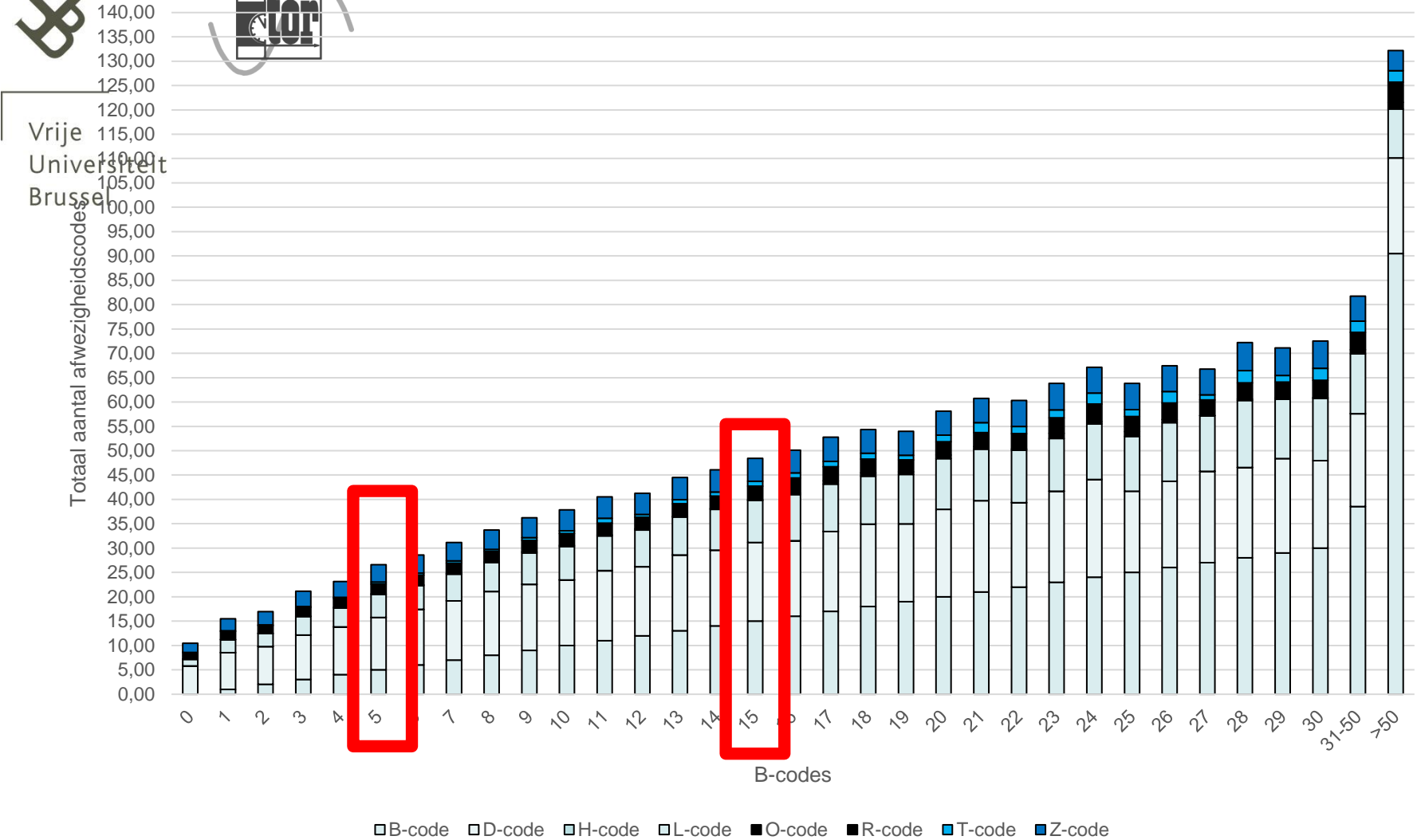
Kenmerken spijbelen	Rijpercentage
Plaats spijbeltijd: Thuis	55,8%
Plaats spijbeltijd: Openbare plaats (bv. café)	17,8%
Plaats spijbeltijd: 'verdoken' plaats (bv. bij vrienden)	9,0%
Ouders op de hoogte? Ja, maar geen toestemming	18,1%
Ouders op de hoogte? Ja, en ze gaven toestemming	34,5%
Ik was tijdens het spijbelen: alleen	39,3%
Ik was tijdens het spijbelen: bij schoolgenoten	28,9%
Ik was tijdens het spijbelen: bij vrienden die niet meer of naar een andere school gaan	15,7%
Ik besliste minstens de dag op voorhand te zullen spijbelen	39,0%
Ik besliste op het ogenblik zelf te zullen spijbelen	26,7%

Kenmerken (occasioneel) spijbelen

Kenmerken spijbelen	Rijpercentage
Spijbelde NIET om een bepaalde les te missen	55,4%
Spijbelde <i>meerdere keren of vaak</i> om een bepaalde les te missen	19,7%
Spijbelde zonder dat iemand mij aanspoorde	79,5%
Spijbelde omdat andere schoolgaande vrienden het voorstelden	13,5%

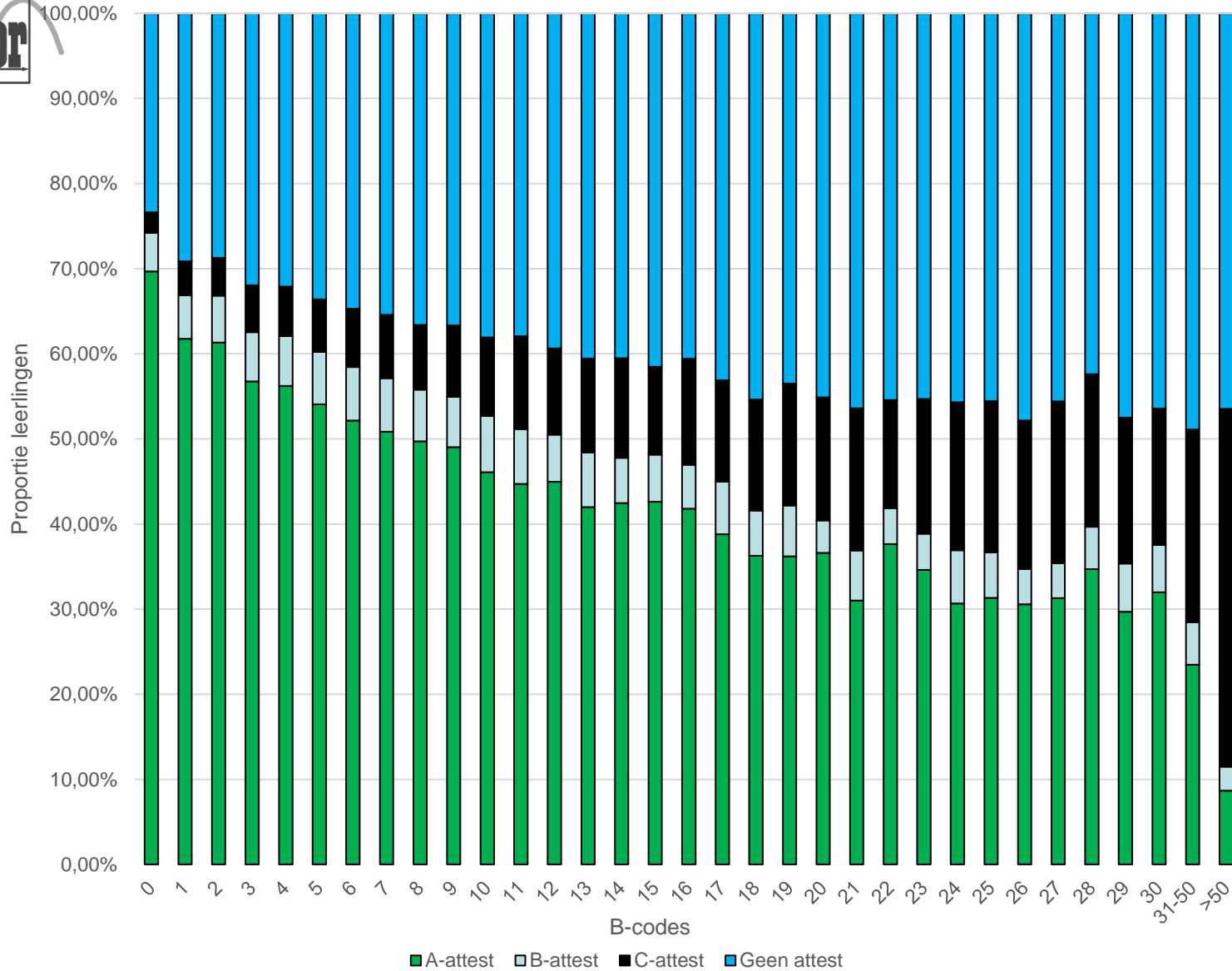
- Veel spijbelen blijft onder de rader (60% geeft aan nooit betrappt te zijn).
- Een zorgbeleid dat alleen stuurt op geregistreeerde B-codes mist altijd een belangrijk deel van het verhaal.

Gemiddeld aantal afwezigheidscodes per B-code voor leerlingen in de tweede en derde graad secundair onderwijs Vlaanderen schooljaar 2014-2015

Vrije
Universiteit
Brussel

Percentage leerlingen in de tweede en derde graad secundair onderwijs Vlaanderen schooljaar 2014-2015 per attest en per B-code

Dus...

- Slechts een *minderheid van de leerlingen* spijbelt, maar de *verschillen* tussen groepen zijn groot
- *Alle* scholen worden geconfronteerd met spijbelen, maar sommigen veel meer dan anderen
- Nood aan beleid rond *afwezigheden* waarvan spijbelen één aspect is en geregistreerd spijbelen slechts een fractie.
- Spijbelen ontspoord niet altijd, maar onschuldig spijbelen bestaat niet.

Spijbelen (in Vlaanderen)

- Spijbelen als *belangrijk* fenomeen (signaalverzuim)
- Spijbelen als *moeilijk grijpbaar* fenomeen
 - Wat is spijbelen eigenlijk?
 - Al bij al geringe prevalentie van intensief spijbelen
 - Vaak moeilijk te remediëren

Oorzaken van spijbelen

Vrije
Universiteit
Brussel

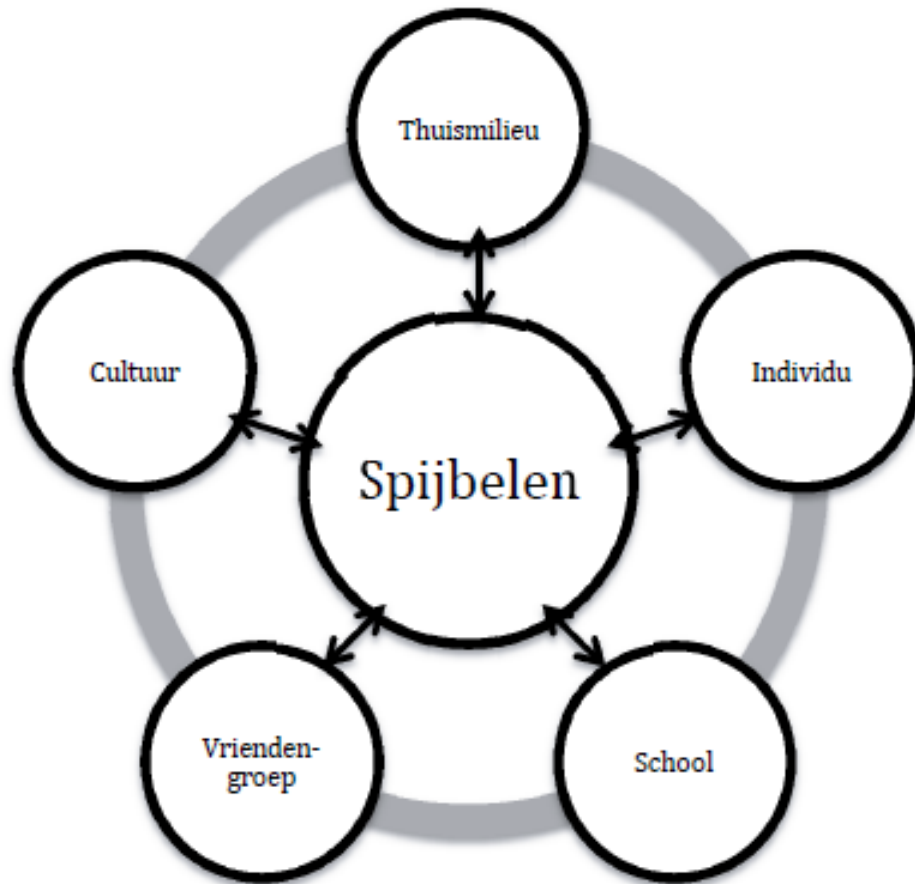
Spijbelen komt meer voor bij leerlingen:

- In de hogere leerjaren secundair onderwijs
- Jongens
- Bij jongeren uit sociaal-economisch achtergestelde gezinnen
- Jongeren met een migratieachtergrond/waar thuis geen Nederlands gesproken wordt
- Jongeren wiens vrienden niet op hun school zitten/ jongeren met oudere vrienden
- Jongeren met een problematische schoolloopbaan
- Jongeren met een intensieve vrijetijdsbesteding – bijjob tijdens de week (vooral horeca)
- Jongeren die technisch of beroepsonderwijs volgen
- Jongeren die schoollopen in scholen met veel spijbelaars
- Jongeren die een slechte relatie met leerkrachten/ouders hebben

Spijbelen als een gebrek aan binding

Vrije
Universiteit
Brussel

Binding

- GEEN eigenschap van individuen
- WEL eigenschap van een relatie

Binding

Vrije
Universiteit
Brussel

- Sociale controle theorie: hoe beïnvloeden wij het denken, handelen en voelen van anderen?
 - Eén manier: door te straffen en te belonen
 - SC verandert van aard als het gekoppeld wordt aan **GEMEENSCHAPPELIJKHEID**
- **BINDING** komt tot uit in:
 - Dingen belangrijk vinden
 - Iets goed willen doen
 - Het u aantrekken al de dingen niet goed lopen.
- Binding ≠ Schoolwelbevinden

Binding: implicaties

Vrije
Universiteit
Brussel

- Binding genereren is moeilijker dan controle optimaliseren
- Meer algemeen: binding laat ons op een andere manier naar sancties kijken
 - Binding als voorwaarde voor effectieve sancties
 - Binding als een relationeel gegeven

Ok, maar wat kunnen we daarmee?

Vrije
Universiteit
Brussel

Binding helpt om spijbelen te begrijpen,
maar helpt het ook om beleid te voeren?

- Op schoolniveau
- Op lokaal niveau

Scholen en de Registratie van spijbelen

Vrije
Universiteit
Brussel

- Enorme inzet op het beter registreren van afwezigheden
- Van een instrument om te *straffen* naar een instrument om te *begrijpen, remediëren, te monitoren*
- Registratiecijfers zijn zinvol voor *analysedoeleinden*, veel minder om te *evalueren*
- Opgelet: met een betere bril ziet men beter

Registreren ok, maar...

Vrije
Universiteit
Brussel

- Kijk vooral naar alle afwezigheden
 - Veel spijbelaars combineren geoorloofde met ongeoorloofde afwezigheden
 - Afwezigen missen lessen en raken zo achterop
- Correlaties tussen zelfgerapporteerd spijbelen en afwezigheden: 0,143 – 0,248

Registreren ok, maar...

Vrije
Universiteit
Brussel

- Kwalitatief onderzoek
 - [Ayra]: *“Moest mijn vorige school, hoe groot ze ook is, per leerling een mapje bijhouden, want daar op school ... werkten daar 50 mensen aan het secretariaat, iedereen had daar zijn eigen mapje dus als ik dat iedere keer aan iemand anders afgaf, die gingen daar nooit achterkomen”*
- Kwantitatief onderzoek
 - De discrepantie tussen de beoordeling van aantal spijbelaars door leerlingen vs. directeur heeft een AUTONOOM effect heeft op de kans dat een individuele leerling spijbelt.

Registreren en het recht op vergeten

Vrije
Universiteit
Brussel

[Interviewer]: Wat had de school waar je veel spijbelde kunnen doen?

[Jonathan]: *“Nieuwe kansen moet ik niet zeggen, want ge krijgt nieuwe kansen. Maar toch, ze kijken toch nog altijd terug. Ge krijgt een nieuwe kans, maar toch zitten ze nog altijd in hun achterhoofd van ‘die heeft dat en dat gedaan...’”*

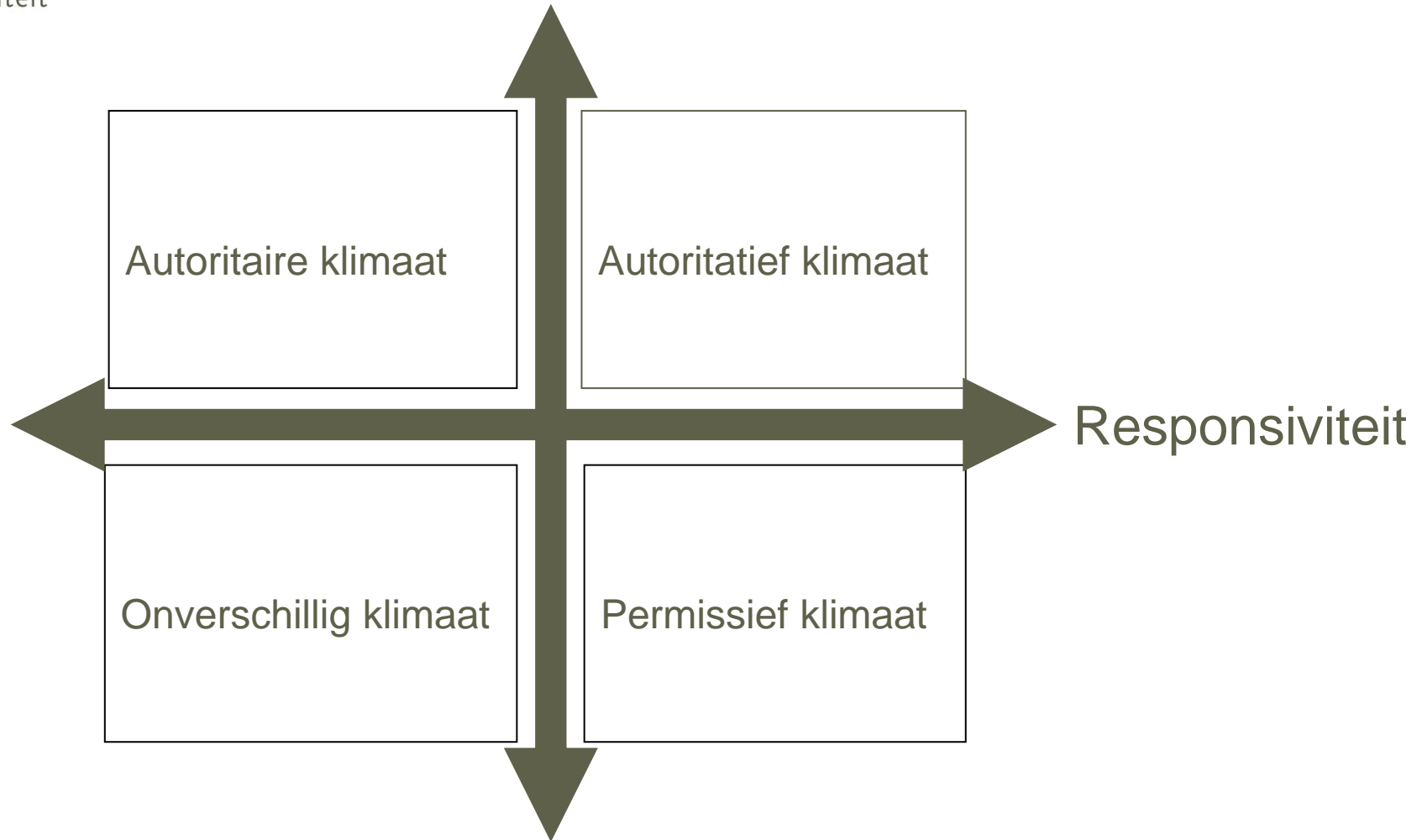
Scholen die verbinden

Vrije
Universiteit
Brussel

- Niet alleen een kwestie op individueel niveau
 - Responsieve leerkracht (ik heb je gemist)
 - Individuele trajecten,...
- Ook belangrijk op schoolniveau (binding als contextkenmerk)
 - Vandaag veel aandacht voor *responsiviteit*.
 - Ook belangrijk om *de lat hoog te leggen*

Veeleisendheid

Wat leert het onderzoek?

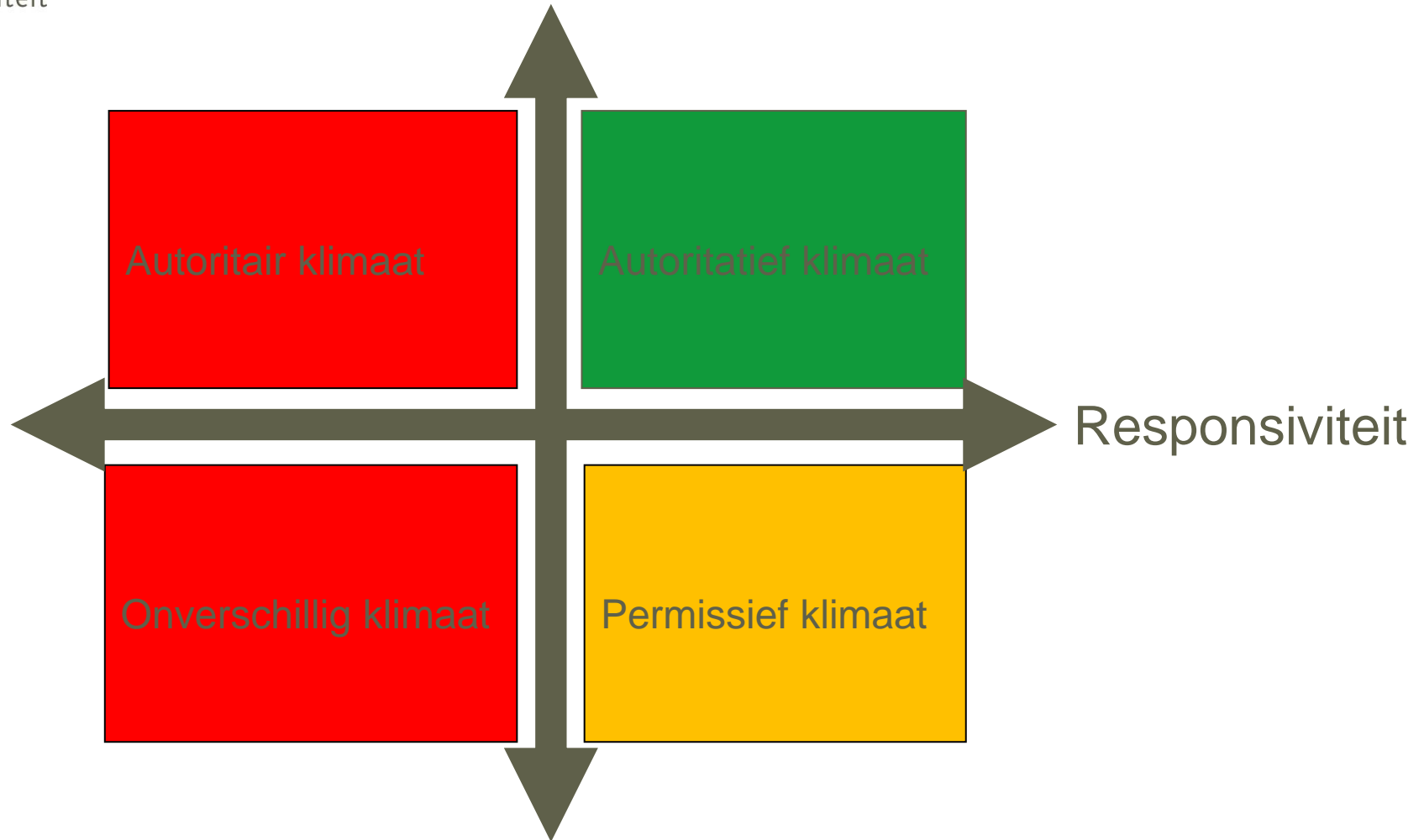
(Keppens & Spruyt, 2017)

Vrije
Universiteit
Brussel

- Twee onderzoeksvragen:
 - Hebben autoritatieve scholen minder spijbelende leerlingen?
 - En zo ja, verklaart *binding* dat patroon?
- Data PISA 2012 (15 jarigen; N: 2620)
- Spijbelen is in deze analyse beperkt tot class skipping in de afgelopen 2 weken (= laagdrempelige vorm van spijbelen)

Veeleisendheid

Bevindingen

Vrije
Universiteit
Brussel

- Spijbelen is laagst in scholen met een *autoritatief* klimaat,
- iets hoger bij een *permissief* klimaat
- en hoogst bij een *onverschillig* en *autoritair* klimaat
- Effect van schoolklimaat loopt via individuele binding!

DUS

- *Responsiviteit als noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde*
- *Scholen kunnen het verschil maken*

(Verbindende) scholen binden

Vrije
Universiteit
Brussel

- Individuele scholen worden geconfronteerd met problemen die hen overstijgen
- Over de mazen en een net
- Leren met en van elkaar
- Samen sterk en de kracht van het getal

Lokaal spijbelbeleid

Vrije
Universiteit
Brussel

- Informeren
- Sensibiliseren
- Faciliteren

Met respect voor de autonomie van elke school!

Afsluitende bedenkingen

Vrije
Universiteit
Brussel

- Onschuldig spijbelen bestaat niet en spijbelen komt in elke school voor.
- Sanctioneren veronderstelt binding, De beste sanctie is diegene die niet uitgevoerd moet worden.
- Tijd en vertrouwen als sleutelementen om lokale initiatieven te doen slagen.